
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 330.3

В. Ф. Савченко, д.е.н., професор, засл. економіст України**ИНВЕСТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІВНІЧНИХ ТЕРИТОРІЙ
ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ**

Анотація. Вказано на необхідність інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку України як основи економічного зростання та досягнення конкурентоспроможності підприємств і економіки в цілому. Визначена і аргументована доцільність наукової та практичної реалізації проекту створення економічного району «Північ», що через вдосконалення організаційного механізму адміністративної реформи призведе до активізації зазначених процесів. Проведено аналіз соціально-економічного розвитку регіонів, які мають увійти до складу району.

Ключові слова: економічний район, регіон, політика, інвестування, інноваційний розвиток, показники, теоретичні аспекти, пріоритети.

В. Ф. Савченко, д.э.н., профессор, засл. экономист Украины**ИНВЕСТИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ СЕВЕРНЫХ ТЕРРИТОРИЙ
КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА В УКРАИНЕ**

Аннотация. Указано на необходимость инвестиционного обеспечения инновационного развития Украины как основы экономического роста и достижения конкурентоспособности предприятий и экономики в целом. Определена и аргументирована целесообразность научной и практической реализации проекта экономического района «Север», что путём усовершенствования организационного механизма административной реформы будет способствовать активизации указанных процессов. Проведён анализ социально-экономического развития регионов, которые должны войти в состав района.

Ключевые слова: экономический район, регион, политика, инвестирование, инновационное развитие, показатели, теоретические аспекты, приоритеты.

V. F. Savchenko, doctor of economic sciences, professor,
the Honored Economist of Ukraine**INVESTING OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE NORTHERN TERRITORIES
AS PART OF ECONOMIC GROWTH IN UKRAINE**

Abstract. The necessity of investment support of innovative development of Ukraine as the bases for economic growth and achievement of competitiveness of enterprises and the economy is indicated. The expediency of scientific and practical realization of the project the economic area "North" is defined and argued, so by improving the organizational mechanism of administrative reform will lead to the activation of the mentioned processes. The analysis of the socio-economic development of regions, which should come into the region is conducted.

Keywords: economic region, region, policy, investment, innovation development, performance, theoretical aspects priorities.

Актуальність теми дослідження. На сьогодні особливо гостро постала проблема проведення адміністративної реформи в частині обґрунтування укрупнення регіонів шляхом об'єднання територій, які мають подібні природні, економічні та соціальні характеристики, спершу на теоретичному рівні, а потім і у практичній площині. Це сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості регіонів, інноваційності та конкурентоспроможності продукції. Стара система адміністративного поділу та районування країни себе давно вичерпала і проблема її вдосконалення стоїть особливо гостро.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Постановка проблеми. Для посилення інноваційного розвитку країни і її регіонів необхідні інвестиційне забезпечення та організаційний механізм реалізації. Останнє дасть можливість підвищити обсяги інвестицій і спрямувати їх у конкурентоспроможні новітні досягнення в частині продукцій, технологій та інформаційного супроводження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У навчальній і науковій літературі розгляду проблем економічного зростання, інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку країни та вдосконаленню економічного районування як механізму реалізації зазначених процесів приділяється значна увага таких вітчизняних науковців, як М. Барановський, Л. Веклич, Б. Дадашев, Б. Заблоцький, С. Запотоцький, Л. Ільченко-Сюйва, Г. Калетнік, О. Канаш, О. Кононенко, М. Ляхно, А. Мельничук, Я. Олійник, В. Пасько та інші. Їхні роботи носять професійний і обґрунтований характер, проте вони в основному присвячені одній складовій зазначеної проблеми. Комплексний підхід у даних та інших наукових працях прослідковується рідко.

Постановка завдання. Провести аналітичне дослідження соціально-економічного розвитку регіонів, які розташовані на півночі України, встановити фактори, що їх поєднують та сприяють синергетичному ефекту у напрямі соціально-економічного розвитку. Надати й аргументувати пропозиції щодо доцільності наукової та практичної реалізації проекту створення економічного району «Північ», що сприятиме економічному зростанню та інвестиційному забезпеченню інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Огляд економічної складової України в регіональному аспекті вказує на наявність у ній значних диспропорцій у територіальному розрізі. Звідси випливає важливість державної регіональної політики, спрямованої на піднесення продуктивних сил у економічно відсталих регіонах з вирівнюванням регіональних диспропорцій у їхньому соціально-економічному розвитку.

Під поняттям регіонів України ми визначаємо області як складові адміністративно-територіального поділу держави. При аналізі комплексів природних, демографічних, економічних, виробничих, географічних, кліматичних та інших особливостей і рівнів розвитку регіонів виявляється, що деякі з них мають ідентичні або схожі характеристики та показники. З урахуванням даних факторів і використовуючи підходи щодо економічного районування, була створена мережа великих економічних районів: Донецький, Карпатський, Подільський, Поліський, Придніпровський, Причорноморський, Східний і Центральний [1]. Їхній економічний потенціал та можливості для економічного зростання на базі інвестування інноваційного розвитку набагато потужніші, ніж у адміністративних областей. Крім того необхідно враховувати, що перетворення теоретично опрацьованих економічних районів у реальну дійсність відповідає вимогам і постулатам економічної реформи в Україні в частині укрупнення територіальних одиниць.

Проте подібне реформування має ряд суперечностей, які необхідно пом'якшувати, а з часом - усувати. В даному дослідженні зупинимося на північних областях України, що їх репрезентує Поліський економічний район. У його структурі є ряд недоліків і недоречностей, які не відповідають вимогам районування і економічної доцільності взагалі, головні з яких: територіальна відокремленість складових району; відсутність єдиного ядра (потужного центру притягіння); неповне охоплення спільних за природними та геополітичними умовами областей.

Тому ми пропонуємо створити потужний економічний район «Північ» на чолі з адміністративним, політичним та економічним центром нашої держави м. Київ (центром притягіння населення регіонів, особливо Чернігівського та Житомирського), у який, крім Поліського економічного району у повному складі, додатково увійдуть Київська і Сумська області (рис. 1).

Охарактеризуємо складові пропонованого адміністративно-територіального (на першому етапі теоретично-територіального) соціально-економічного об'єднання.

Розпочнемо з Поліського економічного району. Він складається з двох територіально віддалених анклавів – Волинсько-Житомирського Полісся та Чернігівщини (Східного Полісся). Район має вигідне географічне положення вздовж північного кордону держави. На півдні Полісся межує з Карпатським районом, Поділлям, Центральним районом та Слобожанщиною. Через його територію проходять транспортні та зв'язкові мережі, що з'єднують Україну з Білоруссю, Росією та Західною Європою.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Рис. 1. Північні області України

Джерело: розроблено автором на основі [2,3].

У Поліському районі зосереджено 10 % природно-ресурсного потенціалу держави, в тому числі мінеральних ресурсів – 2,3 %, водних – 11,7, земельних – 13,2, лісових – 28,1, фауністичних – 15,7, природно-рекреаційних – 8,2 %.

З усієї площі земель 57 % складають сільськогосподарські угіддя. Досить висока питома вага пасовищ та природних кормових угідь. Бальна оцінка земель Полісся невисока.

Водозабезпеченість одного жителя району місцевим стоком та експлуатаційними запасами підземних вод у середньому у два рази перевищує відповідні характеристики в Україні і становить 1,5 – 2 тис. м³.

Рельєф та клімат Полісся задовільні для господарювання. Для району характерні ландшафти змішаних лісів, поширення піщаних рівнин. Поліська рівнина розташована на висоті близько 150-200 м над рівнем моря. Територія знаходиться у вологій, помірно теплій агрокліматичній зоні.

Природно-ресурсний потенціал сприяє розвитку агропромислового виробництва та неметалургійних галузей промисловості, хіміко-лісового комплексу та індустрії будівельних матеріалів, а також галузей паливно-енергетичного комплексу (нафтогазовидобувної і торф'яної).

Агропромисловий комплекс є провідним у господарстві району. Спеціалізація сільського господарства – молочно-м'ясне скотарство, картоплярство, льонарство та зернове господарство.

Для окремих територій Полісся характерні мінімальні показники екологічного потенціалу, що відбулося, зокрема, в існуванні Чорнобильської зони відчуження та прилеглих до неї територій, де господарська діяльність неможлива або має істотні обмеження [5, 6].

Основні показники і характеристики Поліського економічного району надаються в таблиці 1 [7].

З даних таблиці можна зробити такі висновки: області, які входять в економічний район, порівняно співставні в частині своїх територіальних та демографічних характеристик; економічні показники розвитку територій знаходяться на низькому рівні; зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання нижча за їхні можливості; рівень безробіття в областях високий.

Шляхи подальшого розвитку: забезпечення ефективного розвитку галузей спеціалізації – сільського та лісового господарства, харчової і легкої промисловості, сільськогосподарського машинобудування, приладобудування, видобутку і переробки мінералів; розміщення наукоємних виробництв з випуску електронної техніки, електропобутових та інших товарів тривалого користування; визначення пріоритетними у виробництві сільськогосподарської продукції картоплі, льонувовгунця та м'ясного скотарства і забезпечення їхнього комплексного розвитку; обмеження розміщення еконебезпечних виробництв, зростання зайнятості в екобезпечних секторах господарського комплексу; створення індустрії туризму, в тому числі міжнародного, на базі архітектурно-історичних пам'яток епох Київської Русі та Гетьманщини; реабілітація частини радіаційно забруднених земель і залучення їх до господарської діяльності [8].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Таблиця 1

Основні показники соціально-економічного розвитку північних областей України за 2010 рік

№ з/п	Території Показники	Регіони					Регіони			Економічний район «Північ»
		Волинський	Житомирський	Рівненський	Чернігівський	Поліський економічний район	м. Київ	Київський	Сумський	
1.	Територія, тис. км ²	20,1	29,8	20,1	31,9	101,9	0,8	28,1	23,8	130,8
2.	Населення, тис. чол.	1034,3	1279,8	1151,5	1089,7	4555,4	2757,9	1711,9	1159,4	10184,6
2.1.	міське, %	51,8	58,0	47,8	62,8	55,1	100	61,3	67,4	71,0
2.2.	сільське, %	48,2	42,0	52,2	37,2	44,9	-	38,7	32,6	29,0
2.3.	щільність населення, осіб/км ²	51	43	57	34	44	3500000	61	49	51
3.	Кількість підприємств та організацій	19809	25412	20106	19709	85036	249407	51549	23824	409816
4.	Кількість малих підприємств в розрахунку на 1000 наявного населення	19	20	17	18	19	90	30	21	40
5.	Валовий регіональний продукт у 2009 р., млн грн	12225	14731	13469	14636	55081	169537	37548	16060	268226
5.1.	валовий регіональний продукт на одну особу, грн	11796	11419	11699	13121	12009	61088	21769	13631	27124
6.	Основні засоби, млн грн	34569	44715	49826	53025	162135	921296	111959	49336	1264726
7.	Індекс продукції промисловості (% до 2009 р.)	127	108	130	98,8	116	104	108	94	105
8.	Продукція сільського господарства, у цінах 2005 р., млн грн	3014	3293	2958	3219	12484	-	6588	2843	21915
9.	Інвестиції в основний капітал на одну особу, у фактичних цінах, грн	1683	2353	2013	1609	1915	9387	6571	1909	4945
10.	Інвестиції в основний капітал у житлове будівництво, у фактичних цінах, млн грн	1740	3019	2316	1756	8831	25882	11263	2223	12050
11.	Зовнішньоторговельна діяльність, млн дол. США									
11.1.	експорт	434,8	394,0	396,5	324,8	1550,1	7104,9	1301,9	746,5	10703,4
11.2.	% до загального обсягу	0,8	0,8	0,8	0,6	3,0	13,8	2,5	1,5	5,0
11.3.	імпорт	571,5	428,4	438,1	380,7	1818,7	25941,9	3018,1	469,9	31248,6
11.4.	% до загального обсягу	0,9	0,7	0,7	0,6	2,9	42,7	5,0	0,8	12,8
12.	Безробіття населення, %	2,2	3,0	2,9	2,9	2,8	0,3	1,6	2,9	1,9
13.	Доходи населення на одну особу, грн	13913,6	15571,6	14352,1	16427,5	15081,2	37573,2	19327,8	16619,2	22151,1
14.	Виклиди шкідливих речовин у повітря, т/км ²	2,8	2,9	2,8	3,0	2,9	331,6	9,6	3,7	5,1*

Джерело: розроблено автором з використанням матеріалів [2,7].
* - крім м. Києва

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Перейдемо до вивчення інших складових пропонованого територіального утворення. Розпочнемо з м. Києва та Київської області, які в даний час разом з Черкаською областю складають Центральній економічний район.

Ядром пропонованого району буде столиця нашої держави м. Київ з населенням близько 2,6 млн чол. Він виконує функції промислового, науково-освітнього, політичного та культурного центру, а також здійснює державне і господарське управління.

Підприємства цих територій виробляють технологічне обладнання, продукцію приладобудування та легкої промисловості, товари повсякденного вжитку і тривалого користування для потреб внутрішнього ринку та експортних поставок. Експортний потенціал стабільно високий завдяки можливості впровадження у виробництво наукоємних сучасних технологій. Особливе місце займає будівельна індустрія, яка розвивається прискореними темпами.

Клімат і рельєф сприятливі для розміщення промислових підприємств та шляхів сполучення, а рівнинні простори – для великотоварного механізованого сільського господарства.

У ґрунтовому покриві переважають дерново-підзолисті і чорноземні, а також сірі лісові ґрунти.

Внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС якість рекреаційних ресурсів Київської області в деяких місцях значно знизилася, але разом з тим існують традиційні санаторно-курортні зони для відпочинку та лікування.

Головними джерелами водопостачання є Дніпро з його потужним Київським водосховищем, а також р. Десна. Особливе місце належить підземним водам. Вони найбільш чисті і тому в основному використовуються для задоволення потреб населення. Враховуючи запаси поверхневих і підземних вод, територія може забезпечити власні господарські потреби у прісній воді.

Сировинна база не в достатній мірі забезпечує потреби у мінеральній сировині. Особливо це стосується паливної сировини, яка представлена тільки бурим вугіллям і торфом у незначних кількостях.

Основні показники діяльності та деякі характеристики м. Києва і Київської області надані у таблиці 1.

З таблиці можна зробити такі висновки: місто Київ має дуже високі показники розвитку, неспівставні з двома іншими територіями; особливо значним є інвестиційний потенціал м. Києва та Київської області; рівень життя і доходів населення, знову-таки, набагато більший у столиці держави; зазначені структурні одиниці характеризуються непомірно високим рівнем імпорту; Київська область має достатньо високі показники розвитку сільського господарства.

На даних територіях доцільні: прискорений розвиток легкої і харчової промисловості; технічне переозброєння і створення нових потужностей для переробки сільськогосподарської сировини; випереджаючий розвиток авіабудування, сільськогосподарського машинобудування, електроніки, оптики; пріоритетний розвиток в м. Києві наукоємних виробництв, створення в районі міста на базі його науково-технічного потенціалу технополісу; вдосконалення індустрії туризму на базі історичного та сучасного центру нашої держави [9].

Охарактеризуємо Сумську область, яка в даний час входить до складу Східного економічного району. Характерною особливістю розміщення регіону є його тяжіння до потужних міст – Києва та Харкова.

Різноманітність природних умов Сумщини, багатств та методів забезпечення використання території зумовлені її розташуванням у межах відразу двох природних зон – Полісся і Лісостепу. На території Полісся сформувалися сірі лісові, дерново-середньопідзолисті та дерново-слабopідзолисті ґрунти, у Лісостеповій зоні – потужні малогумусні чорноземи.

Клімат помірно континентальний з теплим літом та досить холодною зимою. Регіон достатньо забезпечений водними ресурсами. Ступінь ефективності використання лісових ресурсів обмежений через забруднення їхньої значної частини внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Головні функції лісових масивів – ґрунтозахисна, екологічна, водоохоронна, а також часткове забезпечення лісоматеріалами потреб промисловості, сільського господарства і будівництва.

Рівень забезпечення мінерально-сировинними ресурсами достатньо високий. Особливо важливе значення мають запаси нафти та торфу. Серед нерудних ресурсів найбільш важливі поклади крейди, вогнетривких глин, а також будівельної сировини – піску та глини.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Значення регіону за вкладом у розвиток економіки України досить велике. Особливо це стосується промислового комплексу. Має всі умови і досяг певних результатів розвитку агропромислового комплексу, де гармонійно поєднуються рослинницька і тваринницька підгалузі.

Основні показники діяльності Сумської області показані в таблиці 1.

З даних таблиці можна зробити такі висновки: область має достатньо високі показники розвитку; активно є зовнішньоекономічна діяльність території; доходи населення відповідають рівню розвитку області.

Враховуючи потенціал регіону, першочергово плануються: структурна перебудова промисловості, особливо машинобудування, в напрямку збільшення виробництва товарів тривалого користування і повсякденного вжитку; удосконалення спеціалізації сільськогосподарського виробництва, розвиток харчової промисловості; подальший розвиток будівельної індустрії; забезпечення максимально можливих обсягів видобутку нафти.

Сформований таким чином економічний район матиме як традиційні загально визнані переваги, так і суттєвий ефект від нового поєднання територій:

- спільне історичне минуле, ментальність населення;
- подібні природні, кліматичні, геополітичні, транспортні умови;
- схожу виробничу і науково-технічну інфраструктуру;
- прикордонне положення, вигідне для створення зон прикордонної торгівлі, вільних економічних зон і транскордонного співробітництва, а також як район, стратегічний у оборонному відношенні;
- синергетичний ефект від «ядра» як локомотива економічного зростання у інвестиційному та науково-інноваційному спрямуванні м. Києва, а також Київської області;
- значні можливості новоствореної території в частині населення, в тому числі працездатного, фінансів, території, науки, пам'яток архітектури, формування сучасної національної ідеї.

Наведемо тільки деякі показники району «Північ» (табл.1): населення – 10,2 млн чол.; кількість підприємств та організацій – 409816; валовий регіональний продукт – 268,2 млрд грн; основні засоби – 1265 млрд грн; продукція сільського господарства – 21915 млн грн; інвестиції в основний капітал на одну особу – 4945 грн; інвестиції у житлове будівництво – 12050 млн грн; експорт – 10703,4 млн грн. Показники, як на фоні інших економічних районів України, вражаючі.

Необхідно також враховувати, що поряд з факторами науки, виробництва та інвестицій пріоритетними спрямуваннями моделі випереджаючого зростання повинні стати:

- освіта, під якою мається на увазі створення людини-новатора через функціонування єдиної цілісної системи навчання і постійного підвищення кваліфікації населення з метою досягнення стабільного зростання рівня знань та інноваційного потенціалу працівників;
- фундаментальні та прикладні науки, «виробництво» інформації, інформаційних технологій як основних «товарів» для вітчизняного та світового ринків;
- охорона здоров'я і рекреація [10].

Економічне зростання в районі «Північ» повинно мати відновлювальний характер і використовувати фактори індустріального технологічного укладу, для чого необхідно забезпечити реальні конкурентні переваги економіки (для цього в районі достатні умови) через її структурні перетворення та сучасні технології.

Висновки:

1. Запропонований розподіл територій надасть економічному району «Північ» наступну перевагу в частині соціально-економічного розвитку на базі економічного зростання через проінвестовану інноваційність у стратегічних напрямках – потужність новоствореної структури в усіх складових (населення, валовий регіональний продукт, інвестиції, інновації, експорт та інше).

2. Щоб досягти синергетичного ефекту, необхідно використати як зазначені складові, так і традиційні пріоритети, такі як геополітичний, кліматичний, транспортний, сільськогосподарський.

3. Велике значення у досягненні економічного зростання та інноваційного розвитку через забезпечення інвестиційної привабливості району мають освіта, фундаментальні і прикладні науки, охорона здоров'я та рекреація.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Література

1. Савченко В. Ф. Регіональна економіка: навч. посібник / В. Ф. Савченко. – К. : Кондор, 2012. – 342 с.
2. Канаш О. Схема-карта природно-сільськогосподарського районування України – презентована! / О. Канаш // Землеустрій і кадастр. – 2007. – №1. – С. 30–31.
3. Комплексний атлас України / Відп. ред. Веклич Л. М. – К. : Державний комітет з природних ресурсів України, Державне науково-виробниче підприємство "Картографія", 2005. – 95 с.
4. Савченко В. Ф. Національна економіка : навч. посіб. / В. Ф. Савченко. – 2-ге вид. – Чернігів : ЧДІЕУ, 2014. – 136 с.
5. Савченко В. Ф. Регіональна економіка : навчальний посібник / В. Ф. Савченко. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – Чернігів : ЧДІЕУ, 2013. – 136 с.
6. Савченко В. Ф. Стратегічні напрямки економічного розвитку Чернігівської області на сучасному етапі / В. Ф. Савченко. – Чернігів : Чернігівські обереги, 2007. – 376 с.
7. Статистичний щорічник України за 2010 рік / Державний комітет статистики України; За ред. О. Г. Осауленка. – К. : Август-Трейд, 2011. – 559 с.
8. Барановський М. Депресивність регіонів Полісся: методика визначення, конкретні результати, чинники формування / М. Барановський // Регіональна економіка. – 2007. – №1. – С. 116–127.
9. Регіональна економіка: навчальний посібник / [Олійник Я. Б., Запотоцький С. П., Кононенко О. Ю. та ін.]. – К. : КНТ, Видавець Фурса С. Я., 2007. – 444 с.
10. Савченко В. Ф. Держава і регіон: регулювання соціально-економічного розвитку. Кн. II. Регіон. Частина I / В. Ф. Савченко. – К. : Знання, 1999. – 204 с.

References

1. Savchenko, V. F. (2007). *Rehionalna ekonomika: navch. posibnyk [Regional economy: educational manual]*. Kyiv: Kondor [in Ukrainian].
2. Kanashch, O. (2007). *Skhema-karta pryrodno-silskohospodarskoho raionuvannia Ukrainy – prezentovana [Scheme-map of natural and agricultural zoning Ukraine is presented]*. *Zemleustrii i kadastr – Land Management and Cadastre*, 1, 30–31 [in Ukrainian].
3. Veklych, L. M. (2005). *Kompleksnyi atlas Ukrainy [Comprehensive Atlas of Ukraine]*. Kyiv: State Committee of Natural Resources of Ukraine; Kartohrafiia [in Ukrainian].
4. Savchenko, V. F. (2014). *Natsionalna ekonomika: navch. posib. [National economic: education manual]*. Chernihiv: ChSIEM [in Ukrainian].
5. Savchenko, V. F. (2013). *Rehionalna ekonomika : navchalnyi posibnyk [Regional economic: education manual]*. Chernihiv: ChSIEM [in Ukrainian].
6. Savchenko, V. F. (2007). *Stratehichni napriamky ekonomichnoho rozvytku Chernihivskoi oblasti na suchasnomu etapi [Strategic directions of economic development of Chernihiv region at present stage]*. Chernihiv: Chernihivski oberehy [in Ukrainian].
7. Osaulenko, O. H. (2011). *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2010 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2010]*. Kyiv: Avhust-Treid [in Ukrainian].
8. Baranovskyi, M. (2007). *Depresyvnist rehioniv Polissia: metodyka vyznachennia, konkretni rezultaty, chynnyky formuvannia [Depression of Polesie regions: method of definition, concrete results, results-forming factors]*. *Rehionalna ekonomika – Regional Economics*, 1, 116–127 [in Ukrainian].
9. Oliinyk, Ya. B., Zapototskyi, S. P., & Kononenko, O. Yu. (2007). *Rehionalna ekonomika: navchalnyi posibnyk [Regional economy: a tutorial]*. Kyiv: KNT [in Ukrainian].
10. Savchenko, V. F. (1999). *Derzhava i rehion: rehuliuвання sotsialno-ekonomichnoho rozvytku. Kn. II. Rehion. Chastyna I [State and region: the regulation of social and economic development. Bk. II. Region. Part I]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

Надійшла 10.09.2014